

CENTAR ZA UNAPREĐIVANJE PRAVNIH STUDIJA



BIBLIOTEKA
• REAGOVANJA •

12

Urednik
PROF. DR JOVICA TRKULJA

Urednik izdanja
MR SAŠA GAJIN

Objavljivanje ove knjige pomogao je
UNHCR



Izdavač
Centar za unapređivanje pravnih studija
Goce Delčeva 36, 11000 Beograd
Tel: 2608 360, Fax: 2608 346
E-mail: cups@cups.org.yu, www.cups.org.yu

Za izdavača
prof. dr Vladimir V. Vodinelić

Priprema i štampa
„Dosije“, Beograd

Tiraž
500 primeraka

ISBN 978-86-7546-034-3

MODEL ZAKONA O POSTUPKU PRIZNAVANJA PRAVNOG SUBJEKTIVITETA

Saša Gajin (ur.) • Vesna Rakić-Vodinelić
Violeta Kocić-Mitaček • Tanja Drobnjak
Aleksandra Čavoški • Ana Knežević-Bojović
Jelena Simić • Dušan Dželevdžić

Beograd
2008

SADRŽAJ

UVOD.....	7
PRIZNAVANJE PRAVNOG SUBJEKTIVITETA „PRAVNO NEVIDLJIVIH“ LICA U UPOREDNOM PRAVU	13
MODEL ZAKONA O POSTUPKU PRIZNAVANJA PRAVNOG SUBJEKTIVITETA	30

UVOD

Svaki pojedinac ima pravo da bude priznat kao subjekat prava. Da bi uživao svoja prava i slobode, čoveku se na prvom mestu i pre svega, mora priznati status pravnog subjekta. Pravo na priznavanje pravnog subjektiviteta odavno je ušlo u liste zajamčenih ljudskih prava. Već u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima UN iz 1948, bilo je rečeno da „svako ima pravo da svuda bude priznat kao pravni subjekat“ (član 6). Slično tome, član 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima UN garantuje:

„Svako ima pravo da se svuda priznaje njegova pravna ličnost.“

Pravo na priznavanje pravnog subjektiviteta nedavno je našlo svoje mesto i u katalogu prava i sloboda zajamčenih Ustavom Srbije. U članu 37. Ustava iz 2006. koji nosi naslov „Pravo na pravnu ličnost“, navodi se:

„Svako lice ima pravnu sposobnost.“

Ipak, ono što može da se učini kao ustavnopravna pretpostavka, kao zadato stanje, kao nešto što se podrazumeva, u današnje vreme u Srbiji daleko je od stvarnosti. Procene govore da trenutno u zemlji živi nekoliko desetina hiljada lica, uglavnom Roma, čiji pravni subjektivitet nije priznat. Ovi „pravno nevidljivi“ ljudi su svuda oko nas - mi ih vidiemo golim okom, fizički, ali ne i pravno. Sa stanovišta pravnog poretku, ovi ljudi ne postoje, njih nema u matičnim knjigama rođenih, oni ne uživaju svoja prava na zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i na obrazovanje, oni ne glasaju na izborima,

oni ne mogu da se pojave kao stranke pred sudovima ili drugim državnim organima...

Ovo pravno nepodnošljivo stanje, činjenica da u zemlji žive desetine hiljada „pravno nevidljivih“ ljudi, već duže vreme izaziva pažnju brojnih međunarodnih i nevladinih organizacija. Međutim, njihovi naporci da reše problem ovih lica na nivou podnošenja pojedinačnih zahteva uglavnom ostaju bez očekivanog rezultata. Evidencija o vođenim predmetima ukazuje da se radi o komplikovanim i neefikasnim postupcima čiji se ishod nikada ne može sa izvesnošću predvideti. U najvećem broju slučajeva, državni organi odbijaju da priznaju pravni subjektivitet „pravno nevidljivim“ licima. Najčešće se radi o organima nadležnim za vođenje matičnih knjiga, ali nekada i o sudovima, koji po slovu samog Ustava imaju obavezu da obezbede konačnu zaštitu jednog zajamčenog prava, kao što je pravo na priznanje pravnog subjektiviteta.

Odbijajući priznavanje pravnog subjektiviteta, državni organi pravdaju svoje odluke brojnim pozitivnopravnim razlozima - čini se da razloga formalnopravnog karaktera ima onoliko koliko ima i lica čiji problem ostaje nerešen. Samo izuzetno, u manjem broju slučajeva, državni organi udovoljavaju zahtevu, a svoje odluke takođe pravdaju oslanjajući se na postojeću pravnu regulativu.

U brojnim pojedinačnim slučajevima odbijanja zahteva za priznavanje pravnog subjektiviteta može se od državnih organa čuti isto opravdanje: nema adekvatnog pravnog propisa na temelju koga bi se moglo udovoljiti zahtevima „pravno nevidljivih“ lica. Čini se međutim da ovaj stav nije teško pobiti. Mi uvek možemo da se izvinimo pravom, možemo da kažemo da postupamo u okviru pravnog režima koji nam je ponođen, ali ne možemo da kažemo da taj pravni režim ne možemo da promenimo ili da ga učinimo efikasnijim, ako je već neefikasan, kao što je ovaj o kome se raspravlja. Ozbiljno shvatanje prava i ozbiljno shvatanje ljudskih prava, među

kojima je i pravo na priznavanje pravnog subjektiviteta, navodi nas na zaključak da je potrebno nešto uraditi u našem pravnom sistemu, preduzeti neki reformski potez, kako bi se problemi rešili.

Dakle, okolnost da jedan broj državnih organa udovoljava zahtevima za priznavanje pravnog subjektiviteta, ali da većina njih odbija to da učini, navela nas je na pomisao da je u cilju sveobuhvatnog rešavanja problema „pravno nevidljivih“ lica potrebno izraditi sistemsko zakonsko rešenje. U tom smislu, radna grupa Centra za unapređivanje pravnih studija (CUPS), je pre svega, izvršila uvid u pozitivnopravna rešenja drugih zemalja koja se suočavaju sa istim ili sličnim problemom. Urađena je uporednopravna analiza koja je pokazala da u mnogim državama sveta postoje slični ili isti problemi, ali da nije veliki broj onih država koje sa uspehom ove probleme rešavaju. U daljem tekstu biće predstavljeni rezultati ovog uporednopravnog istraživanja.

Na drugom mestu, radna grupa je izradila i Model zakona o postupku priznavanja pravnog subjektiviteta u kojem je ponudila svoje viđenje buduće zakonske regulative koja bi se odnosila na „pravno nevidljiva“ lica. Predmet Modela zakona čine odredbe koje se odnose na postupak priznavanja pravnog subjektiviteta ovih lica, i to sa jedne strane, na postupak naknadnog upisa činjenice rođenja u maticne knjige rođenih, a sa druge, na postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja pred nadležnim sudom.

Osnovna obležja predloženog pravnog režima priznavanja pravnog subjektiviteta mogla bi se svesti na sledeće elemente. Cilj zakonskih odredbi bi trebalo da bude obezbeđivanje priznanja pravnog subjektiviteta u jednostavnom i efikasnom postupku koji ne bi bio opterećen brojnim formalnopravnim uslovima, kako u pogledu same činjenice rođenja, odnosno podataka o rođenju jednog lica, tako i u pogledu njihovog dokazivanja. U tom smislu, predložena su

dva posebna postupka. Na prvom mestu, trebalo bi prepustiti organima koji su prema opštim pravilima nadležni za vođenje matičnih knjiga, da u postupku naknadnog upisa upišu činjenicu rođenja jednog lica i to sa podacima koji su neophodni za priznavanje njegovog pravnog subjektiviteta: imenom i prezimenom, polom, godinom i mestom rođenja.

Postupak naknadnog upisa trebalo bi u najvećoj meri da odgovori osnovnom cilju zakonskog regulisanja i to počevši od pravila koja se odnose na ovlašćenje za pokretanje postupka, preko pravila vezanih za mesnu nadležnost i onih koja se odnose na izlazak matičara na teren, do pravila koja upućuju nadležni organ na utvrđivanje podataka u skraćenom postupku.

Na drugom mestu, i ako nadležni organ u određenom roku ne izvrši upis činjenice rođenja u naknadnom postupku, lice čiji pravni subjektivitet nije priznat imalo bi pravo da pokrene pred nadležnim sudom postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica njegovog rođenja. O zahtevu za sastavljanje isprave odlučivao bi vanparnični sud, u postupku u kome, zbog prirode zahteva, ne bi bilo mesta za protivnika predлагаča. Sud bi sastavljaо ispravу о činjenici rođenja sa podacima o imenu i prezimenu, polu, godini i mestu rođenja i to na osnovu izjave samog predлагаčа i izjava dva punoletna svedoka čiji je identitet utvrđen javnim ispravama.

Čini se da bi predložena zakonska rešenja mogla da održe ravnotežu između suprotstavljenih interesa i vrednosti: sa jedne strane, između potrebe zaštite pravne sigurnosti i potrebe brzog i efikasnog priznavanja pravnog subjektiviteta većeg broja „pravno nevidljivih“ lica, a sa druge, između potrebe poštovanja nadležnosti organa koji vodi matične knjige i potrebe obezbeđivanja sudskog mehanizma zaštite ustavom zajamčenog ljudskog prava. Međutim, ponuđeni Model zako-

na ne bi mogao sam za sebe da dovede do potpunog uređivanja pravnog statusa lica čiji pravni subjektivitet nije priznat.

Upis u matične knjige rođenih predstavlja samo početni, odnosno prvi neophodni korak u procesu potpune pravne integracije ovih lica u društvo. Da bi se ovaj proces uspešno doveo do kraja, potrebno je modernizovati opšti pravni režim upisa u matične knjige, a zatim pristupiti izmenama i dopunama čitavog seta drugih zakona kojima se uređuje oblast prebivališta i boravišta, jedinstvenog matičnog broja građana, izdavanja ličnih karata, državljanstva, korišćenja usluga zdravstvenog i socijalnog osiguranja i sl. Tek tada, kad se otklone sve prepreke sa kojima se „pravno nevidljiva“ lica svakodnevno suočavaju, država će moći da bude sigurna da je ispunila svoje obaveze koje se odnose na omogućavanje uživanja i zaštite prava i sloboda jednakog prema svima koji žive pod njenom jurisdikcijom.

* * *

Na izradi ove publikacije bili su angažovani pravnici Centra za unapređivanje pravnih studija, profesorka Vesna Rakić-Vodinelić i Saša Gajin. Na sagledavanju uporedno-pravnih iskustava radili su i Aleksandra Čavoški i Ana Knežević-Bojović, dok su kvalitetu Modela zakona u najvećoj meri doprinela iskustva iz advokatske prakse koleginica Violete Kočić-Mitaček i Tanje Drobnjak. Najzad, preduzetim aktivnostima su se pridružile i mlađe kolege, Jelena Simić i Dušan Dželebdžić.

Rad na temi priznavanja pravnog subjektiviteta „pravno nevidljivih“ lica ne bi bio moguć bez brige, podrške, stručnog znanja i iskustva onih koji su svakodnevno angažovani na rešavanju problema ove kategorije lica, Visokog komesarijata

za izbeglice Ujedinjenih Nacija (UNHCR) i nevladine organizacije PRAXIS iz Beograda. Izražavamo iskrenu nadu da će usvajanje rešenja ponuđenih u Modelu zakona njihove aktivnosti učiniti bitno uspešnijim. Najzad, posebnu zahvalnost dugujemo i Misiji OEBS-a u Srbiji za komentare i sugestije prilikom formulisanja konačne verzije teksta Modela zakona.

Za autore, Saša Gajin

PRIZNAVANJE PRAVNOG SUBJEKTIVITETA „PRAVNO NEVIDLJIVIH“ LICA U UPOREDNOM PRAVU

Brojne zemlje sveta suočavaju se u današnje vreme sa problemima „pravno nevidljivih“ lica. Bez obzira na to da li se radi o razvijenim demokratijama, bivšim komunističkim državama koje prolaze period tranzicije ili drugim zemljama, moguće je zapaziti primere suočavanja sa licima čiji pravni subjektivitet nije priznat. U većem broju slučajeva, baš kao što je to slučaj i u Srbiji, radi se o Romima.

Sam položaj Roma je tako složen da se često ne zna ni broj ovih lica koja žive pod jurisdikcijom jedne države. Tako naprimjer, procenjuje se da u Albaniji živi između 1.300 i 120.000 Roma. Nepoznat broj njih su lica bez državljanstva, odnosno lica čiji pravni subjektivitet nije priznat. Oni svakodnevno trpe diskriminaciju prilikom zapošljavanja, u obrazovnom i političkom sistemu, kao i prilikom pristupa socijalnim službama.

Broj Roma u Belgiji procenjuje se na 20.000, od kojih veoma mali broj njih poseduje sva potrebna dokumenta za boravak i rad. Mnogi Romi koji imaju prebivalište u Belgiji tradicionalno zadržavaju državljanstvo zemlje porekla. Problem međutim postoji sa onima koji su došli sa područja bivše Jugoslavije – sa prestankom postojanja te države, određeni broj Roma de facto je ostao bez državljanstva.

Procene govore da u susednoj Holandiji živi oko 12.000 Roma bez državljanstva. Takođe se procenjuje da u Rumuniji

živi između 430.000 i 2,5 miliona Roma. Do cifre od 2,5 miliona došlo se na osnovu procena nevladinih organizacija, a na osnovu činjenice da se Romi ustežu u izjašnjavanju nacionalne pripadnosti plašeći se diskriminacije, koja je u Rumuniji u odnosu na njih veoma izražena.

Poseban problem po priznavanje pravnog subjektiviteta izazvao je raspad bivših komunističkih zemalja, pre svega Sovjetskog Saveza. Tako se procenjuje da u Rusiji živi između 220.000 i 400.000 Roma, od kojih su mnogi bez državljanstva. Nakon raspada Sovjetskog Saveza, bivši predsednik Rusije Boris Jeljin, obećao je da će sva lica koja imaju pasoš SSSR-a i žive u Rusiji moći da ih zamene za ruske pasoše, odnosno da će im biti priznat status državljanina. Ipak, u praktici su vlasti odbijale ovakve zahteve uglavnom Romima, obraćajući to time da su oni zapravo stranci.

Sa sličnim problemom su se suočili Romi, ali i pripadnici drugih manjina u Estoniji. Kad je Estonija stekla nezavisnost, jedna trećina njenih stanovnika bili su pripadnici manjina koje govore ruski jezik iz drugih sovjetskih republika, ali i Romi. Status i budućnost ovih lica bio je nesiguran jer oni nisu mogli da ispunе jedan od odlučujućih uslova za sticanje državljanstva, a to je dokazana krvna veza sa državljaninom Estonije. Zbog toga je veliki broj ovih lica tražio i stekao državljanstvo drugih zemalja. Ipak, nekih 162.000 lica ili 12% ukupne populacije, i dalje je bez državljanstva.

U drugim državama problem priznavanja pravnog subjektiviteta leži u fenomenu migracija stanovništva, najčešće ekonomskog karaktera. Naime, u većem broju ekonomski razvijenih zemalja Zapadne Evrope i Severne Amerike već decenijama dolazi do pravih talasa lica koja u želji da sebi nađu put do sigurnije i bogatije životne sredine, ilegalno prelaze granice i od tada u zemlji u koju su na taj način ušli, borave bez ikakvih dokumenata, odnosno bez pravno priznatog sta-

tusa. Ova pojava ilegalnih migranata naročito je izražena u Italiji, Španiji i Sjedinjenim Američkim Državama.

Najzad, postoje države u kojima većina stanovništva ili jedan njegov deo živi u pravno nerazvijenom okruženju u kome nema matičnih knjiga ili u kome se evidencija o stanovnicima vodi na neprimeren način. Najčešće se radi o sredinama u kojima ljudi i dalje žive u plemenskoj ili sličnoj zajednici i u kojoj je prisustvo države gotovo neprimetno. U tim uslovima značajn deo populacije ostaje „pravno nevidljiv“, bez priznavanja pravnog subjektiviteta i bez mogućnosti uživanja ostalih prava i sloboda. Primer zemlje koja deli ovo iskustvo, ali koja je ipak uspela da značajno unapredi sistem registracije svojih građana je Venecuela.

U daljem tekstu biće analizirana iskustva onih zemalja koje su se aktivno bavile problemom priznavanja pravnog subjektiviteta „pravno nevidljivih“ lica.

Slovenija

Tokom postojanja Savezne Federativne Republike Jugoslavije svi njeni državljanini su imali dva državljanstva i to jugoslovensko državljanstvo i državljanstvo republike u kojoj su rođeni, odnosno u kojoj su upisani u knjigu državljanina. Državljanji Jugoslavije iz drugih republika uživali su ista prava kao i državljanji republike u kojoj su imali prebivalište. Nakon raspada Jugoslavije i proglašenja nezavisnosti Slovenije državljanji drugih republika, koji su imali prebivalište u Sloveniji, mogli su da podnesu zahtev za dobijanje slovenačkog državljanstva zaključno sa 26. decembrom 1991. godine.

Na dan 26. februara 1992, oko osamnaest hiljada lica je izrisano iz slovenačkih matičnih knjiga a njihovi podaci su preneti u matične knjige o stranim državljanima. Ova lica nisu bila obaveštena o brisanju iz registra. Radilo se prevas-

hodno o licima iz drugih jugoslovenskih republika koji su živeli u Sloveniji i koji nisu podneli zahtev za dobijanje državljanstva ili su odbili slovenačko državljanstvo u toku 1991. i 1992. godine. Pravno dejstvo brisanja iz registra se ogledalo u tome da su izbrisana lica ili postala apatridi ili strani državljanici. Neki od izbrisanih su i nasilno deportovani iz Slovenije.

Ukoliko se pogleda struktura izbrisanih radi se mahom o Romima koji su rođeni u Sloveniji, ali su na osnovu republičkog državljanstva svojih roditelja imali državljanstvo neke druge jugoslovenske republike. Druga kategorija bili su bivši pripadnici Jugoslovenske narodne armije koji iz političkih razloga nisu hteli da uzmu slovenačko državljanstvo. Svim ovim licima su poništene sve javne isprave koje su do tada posedovali. Na taj način ova lica su lišena zdravstene i socijalne pomoći, izbačeni su iz stanova u kojima su živela i konačno postala lica bez pravnog subjektiviteta nevidljiva u slovenačkom pravnom sistemu.

Godine 1999. Ustavni sud Slovenije je utvrdio nezakonitost postupka „brisanja“ i doneo presudu kojom se utvrđuje da su odredbama Zakona o stranim državljanima prekršene odredbe Ustava, jer je Zakon propustio da utvrdi uslove za sticanje dozvola stalnog boravišta za građane bivših jugoslovenskih republika koji žive u Sloveniji, a koji nisu podneli zahtev za dobijanje državljanstva ili su odbijeni. Na ovaj način Zakonom su povređena dva važna ustavna načela i to načelo vladavine prava (član 2. Ustava Slovenije), i načelo jednakosti (član 14. Ustava Slovenije). Ustavni sud je dodatno utvrdio da su u onim slučajevima gde je brisanje iz registra dovelo do deportacije lica, povređena njegova ljudska prava i slobode zaštićene Ustavom i međunarodnim pravom. Ustavni sud je takođe naložio usvajanje odgovarajuće zakonske regulative kojom će se regulisati status izbrisanih lica.

Kao rezultat ove odluke Ustavnog suda iz 1999, usvojen je Zakon o regulisanju statusa građana ostalih država koje

su nastale iz bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Članom 1. Zakona propisane su kategorije lica koja mogu da podnesu zahtev za dobijanje slovenačkog državljanstva i to „državljeni druge države naslednice nekadašnje SFRJ koji su na dan 23. decembra 1990. godine imali na teritoriji Slovenije¹ stalno prijavljeno prebivalište i od ovog datuma su stalno nastanjeni na teritoriji Republike Slovenije, kao i potomci ovih lica koji su na dan 25. juna 1991. godine prebivali na teritoriji Slovenije i dalje na ovoj teritoriji žive“.

Zakon je predviđao rok od tri meseca za lica čiji status nije regulisan da podnesu zahtev za dobijanje slovenačkog državljanstva. Ova mogućnost postojala je i za ona lica koja su podnela zahtev za državljanstvo, ali im je zahtev odbijen. Odlučivanje o ovim zahtevima stavljen je u nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Slovenije.

Važno je istaći da je Zakon u članu 3. neposredno nabrojao kategorije lica koje i pored toga što zadovoljavaju kriterijum iz člana 1. Zakona, nemaju pravo da podnesu zahtev za dobijanje državljanstva u skladu sa ovim Zakonom. To su ona lica koja su počinila određene prekršaje i krivična dela, kao što je na primer, ometanje javnog reda i mira sa elementima nasilja, lica koja su kažnjena kaznom zatvora od najmanje jedne godine i slično.

Zakonom je određen upravni postupak kao postupak u kome će se odlučivati o pravima i obavezama lica na koje se Zakon odnosi. Zakon predviđa mogućnost vođenja upravnog postupka bez prisustva stranke na koju se zahtev odnosi ukoliko oceni da saslušanje stranke ne bi promenilo stanje stvari (član 4, stav 1. Zakona). Međutim, u članu 5. se predviđa mogućnost saslušanja stranke ukoliko nije moguće okončati postupak bez sudelovanja stranke.

1 Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji – ZUSDDD (Ur. list RS, št. 61/99, 54/2000 - odl. US) in ZUSDDD-A (Ur. list RS, št. 64/01, 36/03 - odl. US)

Osnovna mana ovog Zakona se ogleda u činjenici da njime nije ovim licima retroaktivno vraćen status lica sa stalom prebivalištem, čime su ona lica koja su već deportovana iz Slovenije ostala van delokruga ovog Zakona. Štaviše, tim licima je kao posledica brisanja iz registra i odsustva retroaktivnosti onemogućen ulazak u Sloveniju i podnošenje pomenutog zahteva za dobijanje državljanstva.

Usvajanjem izmena i dopuna Zakona o državljanstvu koje su stupile na snagu 2002. godine i dalje nije rešen status ovih lica. Zakonom je samo produžen rok na godinu dana za podnošenje zahteva za dobijanje državljanstva za ona lica koja su imala prijavljeno prebivalište u Sloveniji na dan 23. decembra 1990. godine i koja su oduvek živela na teritoriji Slovenije. Međutim, ni ovim izmenama i dopunama Zakona nije rešen status onih lica koja nisu bez prekida živela u Sloveniji od 1990.godine, čime je iznova kategorija lica koja su proterana nakon „brisanja“ ostavljena van domaćaja Zakona.

Godine 2003. Ustavni sud Slovenije je doneo odluku kojom je utvrdio da su odredbe Zakona o regulisanju statusa državljanina ostalih država naslednica Socijalističke Federalne Republike Jugoslavije neustavne, budući da ovim Zakonom nije propisano retroaktivno važenje odredbi o stalnom boravištu za one građane ostalih jugoslovenskih republika koji su izbrisani iz registra prebivališta počevši od 26. februara 1991. godine, kao i zbog toga što ovim Zakonom nije regulisano davanje dozvole stalnog boravka onim licima koja su nakon brisanja iz registra proterana iz Slovenije. Konačno, Ustavni sud je utvrdio da se moraju izdati dozvole stalnog boravka koje će imati retroaktivno dejstvo od dana brisanja iz registra.

Nakon donošenja ove odluke Ustavnog suda predloženo je donošenje dva podzakonska akta kojim je trebalo rešiti ovo pitanje. Prvu „Odluku o tehnikalijama“ kojom je izvršen povraćaj u pređašnje stanje usvojio je slovenački parlament

oktobra 2003. godine. Ovom odlukom je zapravo ponovno uspostavljen status koji su izbrisana lica imala pre postupka brisanja iz registra. Rasprave oko donošenja drugog akta dovele su do toga da su opozicione partie tražile organizovanje referenduma na kome bi se glasalo o Odluci o tehnikalijama. Referendum je održan aprila 2004. godine. Samo je 31% građana izašlo na glasanje i 96% od njih je glasalo protiv Odluke o tehnikalijama.

Da bi rešilo ovo pitanje Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovenije u toku 2004. godine počelo je sa izdavanjem pojedinačnih odluka kojima se retroaktivno vraća pravni status ovim licima. Međutim, ova praksa je zbog političkih pritisaka prekinuta jula 2004. godine.

Dana 30. oktobra 2007. godine učinjen je poslednji pokušaj za reševanje ovog problema i to podnošenjem na razmatranje Predloga Ustavnog zakona Parlamentu. Međutim, brojne zamerke su upućene na tekst Predloga. Ustavnim zakonom se i dalje krše ljudska prava i pogoršava položaj „izbrisanih“. Ustavnim zakonom se predviđa mogućnost preispitivanja već donetih odluka kojima je izvršen povraćaj u pređašnje stanje, odnosno kojima je vraćeno stalno prebivalište izbrisanim licima. Istovremeno, Predlogom zakona i dalje se ostavljaju van domaćaja zakona određene kategorije izbrisanih. Konačno, Ustavnim zakonom se zabranjuje mogućnost naknade štete za povredu ljudskih prava izbrisanih.

Španija

Španija je jedna od prvih evropskih država koja je zakonom regulisala status ilegalnih imigranata. Prvi put je Zakon o pravima i slobodama stranaca u Španiji i njihovojo socijalnoj integraciji² (u daljem tekstu: Zakon o pravima stranaca),

² Ley Organica 4/2000 de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.

usvojen 2000. godine, ali su u isto vreme najavljene i njegove promene. Ozbiljna reforma usledila je 2003. godine³, usvajanjem izmena i dopuna ne samo Zakona o pravima stranaca, već i propisa kojima se regulišu nadležnosti i delatnosti organa lokalne samouprave u vezi sa ovim zakonom. Konačno, uslovi za početak dugo očekivanog procesa „normalizacije“ stekli su se kada je usvojena i Uredba⁴ kojom se reguliše stav, nadležnost i način rada Foruma za socijalnu integraciju imigranata.

Već prvi Zakon o strancima imao je za cilj da razreši dva pitanja. Kao prvo, u Španiji je u tom trenutku bio prisutan prilično veliki broj imigranata iz država koje nisu članice EU, a koji su pokazivali jasnu nameru da se u Španiji nastane tokom dužeg vremenskog perioda, ili stalno. Zbog toga je bilo neophodno utvrditi koja su prava i slobode ovih lica ali i njihovih porodica. Zakonom je stoga propisano da će lica koja zakonito borave u Španiji – imaju prebivalište u Španiji i rade u Španiji – imati ista prava i slobode kao i državljanji Španije.

Broj zajemčenih prava prilično je veliki i obuhvata pravo na lične dokumente, pravo na slobodno kretanje, pravo na obrazovanje, pravo na okupljanje i javno izražavanje mišljenja, slobodu udruživanja, pravo na rad i socijalno osiguranje, pravo na sindikalno udruživanje i štrajk, pravo na medicin-

3 Ley orgánica 14/2003, de 20 de noviembre, de Reforma de la Ley orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, modificada por la Ley Orgánica 8/2000, de 22 de diciembre; de la Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local; de la Ley 30/1992 de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, y de la Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal.

4 Real decreto 3/2006, de 16 de enero, por el que se regula la composición, competencias y régimen de funcionamiento del Foro para la integración social de los inmigrantes.

sku pomoć, pravo na socijalnu pomoć, kao i niz drugih garantija (kao što su pravo na pravni lek i pravo na besplatnu pravnu pomoć)⁵. Zakonom se takođe ustanovljava pravo na ujedinjenje porodice. Strancima je omogućeno i da glasaju na lokalnim izborima, a, u slučaju da ne mogu da učestvuju na izborima, imaju pravo da demokratski izaberu svoje predstavnike koji će učestovati u donošenju odluka koje se na njih odnose na opštinskom nivou. Pojedina od navedenih prava zajemčena su svim strancima koji su nađu na teritoriji Španije, dakle, i ilegalnim imigrantima, ali u nešto smanjenom obimu. Tako, na primer, svi stranci imaju pravo na hitnu medicinsku pomoć u slučaju teških bolesti ili nesreća, a trudnice i maloletna deca pravo na medicinsku pomoć pod istim uslovima kao i španski državljanini. Osim što su njime zajemčena određena prava, Zakon takođe sadrži i relevantne odredbe o zabrani diskriminacije.⁶

Drugo i mnogo kontroverznije pitanje jeste rešavanje pitanja ilegalnih imigranata, to jest, lica koja u Španiji rade bez radne dozvole. Treba istaći da Zakonom iz 2000. godine, a ni potonjim propisima, nije u potpunosti izmenjena španska restriktivna imigraciona politika. Naime, u Španiji svake godine Vlada određuje kvotu za izdavanje radnih dozvola za strance koji nisu građani EU, a na osnovu projektovanih potreba za radnom snagom – propisuje se ne samo broj, već i privredne grane i delatnosti u kojima se ova kategorija stranaca može zaposliti. Zakonom iz 2003. godine ovakva aktivnost vlade predviđena je kao mogućnost, ne kao obaveza, a pri tom je i dozvoljena mogućnost da se stranac zaposli nezavisno od ovakve kvote.⁷

5 Videti članove 3-22 Zakona 4/2000.

6 Član 21 Zakona.

7 Poželjno je da u tom slučaju stranac bude državljanin države sa kojom je Španija potpisala odgovarajući sporazum.

Ipak, Zakonom o strancima iz 2000. uvedena je značajna novina – ilegalni imigranti više nisu mogli biti kažnjeni repatrijacijom, a takođe su mogli i da automatski legalizuju svoj status pod uslovom da su mogli da dokažu da su u Španiji boravili dve godine i da imaju dovoljno sredstava za život. Svakako najvažnija novina sadržana u ovom zakonu jeste postupak vanredne legalizacije statusa svih imigranata koji mogu da dokažu da su se nalazili na teritoriji Španije pre 1. juna 1999. godine i koji dokažu da su tokom prethodne tri godine u nekom trenutku imali radnu dozvolu ili da su u istom periodu tražili da je dobiju. Sa druge strane, ilegalan ulazak na teritoriju Španije ostao je osnov za repatrijaciju.

Obimna reforma Zakona o pravima stranaca usledila je 2003. godine, kada su uvedene promene u pogledu imigracione politike i politike izdavanja viza, i unapređene odredbe o pravima imigranata, a takođe je izvršeno i usklađivanje propisa sa relevantnim propisima Evropske unije.

Tokom 2000. godine, preduzet je prvi u nizu tzv. „programa regularizacije“, koji je trajao od 21. marta do 31. jula te godine. Program je bio zasnovan na odredbama Zakona o stranicima, i omogućavao je pravno regulisanje statusa onih stranaca koji su se nalazili u Španiji pre 1. juna 1999. godine i koji su ili imali radnu dozvolu ili dozvolu boravka tokom prethodne tri godine, ili koji su se prijavili za dobijanje dozvole boravka u tom periodu. Prema podacima Ekonomskog i socijalnog saveta Španije iz 2004, od 247.598 lica koja su se prijavila da učestvuju u ovom programu, njih 153.463 je dobilo dozvole. Većina njih su bila lica zaposlena u sektorima poljoprivrede, građevine ili na poslovima pomoći u kući. Najviše njih bili su državljanji Maroka, Ekvadora, Kolumbije i Kine.

Sledeći program regularizacije sproveden je tokom juna i jula 2001. godine, i primenjivao se na lica koja su mogla da dokažu da su bila u Španiji pre 23. januara 2001. godine, kao i

da imaju „korene“ u ovoj zemlji – pod time se podrazumevalo učešće na tržištu rada ili porodične veze sa strancima koji žive u Španiji ili španskim državljanima, uz dodatni uslov da protiv njih nije pokrenut postupak ekstradicije iz Španije. Tokom ovog programa podneto je 350.000 prijava, a izdato je 221.083 dozvole.

Poslednji sprovedeni postupak je postupak regularizacije iz 2005., čiji je pravni osnov Kraljevska uredba 2393/2004. Postupak je trajao tri meseca, od 7. februara do 7. maja 2005. godine. Postupak su sprovodili decentralizovani državni organi i odnosio se na strane radnike koju su boravili u Španiji duže od šest meseci tj. koji su se prijavili u svojoj lokalnoj opštini pre 7. avgusta 2004. godine, i koji nemaju prethodne krivične osude ni u zemlji porekla ni u Španiji. Radnik koji traži dozvolu takođe je morao da se nalazi na teritoriji Španije u trenutku podnošenja zahteva. U programu su takođe mogla da učestvuju lica kojima je obećan ugovor o radu u trajanju od najmanje 6 meseci, odnosno 3 meseca za one koji rade u sektoru poljoprivrede. Ipak, program nije obuhvatao samozaposlena lica niti one koji imaju samo dozvolu boravka. Ono što je naročito značajna novina ovog programa jeste što je prvi put uveo i poslodavce u postupak normalizacije. Naime, kako bi stranac mogao da dobije dozvolu za rad, koja važi godinu dana uz mogućnost obnove, morao je da sa prijavi preko svog poslodavca. Poslodavci su morali da dokažu da su prijavljeni i da plaćaju doprinose za socijalno osiguranje, da u prethodnih 12 godina nisu prekršili imigracione zakone, i da nisu bili kažnjavani zbog kršenja prava radnika ili migranata.

Nekih 700.000 radnika prijavilo se da učestvuje u ovom poslednjem postupku. U vrlo kratkom roku (jul 2005), obrađeno je više od tri četvrtine zahteva, a od njih, čak 89% je pozitivno rešeno.

Ipak, primećeni su i određeni problemi u primeni ovog programa. Prvi se odnosi na stroge zahteve u vezi sa potrebnim dokumentima (prihvatanu su samo originali ili overene kopije ličnih dokumenata i dokumenata koje su doneli španjski upravni organi), a drugi su predstavljali problemi u vezi sa pribavljanjem krivičnih dosjea iz stranih država.

Osim toga, kritičari ovog predloga tvrdili su da su upravo ovako strogi uslovi u vezi sa dokumentacijom sprečili imigrante iz Afrike i druge koji su pobegli iz svojih zemalja da pribave radne dozvole, jer im je bilo teško da dostave potrebnu dokumentaciju iz svojih zemalja.

Republika Češka

Podela Čehoslovačke na Češku i Slovačku 1. januara 1993. godine, nužno je dovila do pitanja čije će državljanstvo imati lica koja su do tog trenutka imala državljanstvo bivše savezne države. U većini slučajeva, pitanje državljanstva još ranije je bilo rešeno propisima svake države članice, usvojenim i pre podele. Naime, u Čehoslovačkoj je od 1969. godine važilo pravilo po kome su lica u isto vreme državljanin i Čehoslovačke – kao savezne države i Češke ili Slovačke – kao republika članica, pri čemu se republičko državljanstvo sticalo po principu *ius sanguinis* za lica rođena posle 1. januara 1954. Po raspadu savezne države, ona lica koja su u tom trenutku imala češko državljanstvo, postajali su državljeni Češke, a ona lica koja su imala slovačko državljanstvo, državljeni Slovačke. Tokom prelaznog perioda, tj. do 30. juna 1994. godine, postojala je mogućnost promene državljanstva jednostavnim opredeljivanjem za jedno ili drugo – nakon toga, sticanje češkog državljanstva postalo je moguće samo putem redovnog postupka naturalizacije.

Problem je, međutim, nastao za ona lica koja su se često selila između dve republike – a to su uglavnom bili Romi.

Još 1992. došlo je do masovnog preseljenja Roma iz Slovačke u Češku. U to vreme je češki Zakon o sticanju državljanstva kritikovan zbog toga što, iako to možda nije bila namera zakonodavca, značajno otežava Romima sticanje češkog državljanstva. Naime, optiranje za češko državljanstvo u periodu od 1. januara 1993. godine do 30. juna 1994. godine otežano je brojnim uslovima koje Romi često nisu mogli da ispune – jedan od takvih uslova bio je i dokaz o stalnom prebivalištu na teritoriji Češke u trajanju od najmanje dve godine i nepostojanje krivičnih osuda tokom prethodnih 5 godina. Sam pojam „stalnog prebivališta“ Ministarstvo unutrašnjih poslova Češke je tumačilo vrlo usko, ne uvažavajući činjenicu da veliki broj Roma nije nikada ni imao Češko državljanstvo, da ima privremene dozvole boravka itd. Drugi uslov, tj. nepoštojanje krivičnih osuda takođe je sprečavao veliki broj Roma da steknu Češko državljanstvo. Poseban problem imala su i romska deca smeštena u hraniteljske porodice, jer su njihovi zakonski zastupnici ostali njihovi biološki roditelji, a za svaku promenu u vezi sa državljanstvom potreban je pristanak oba roditelja, overen od strane javnog beležnika – što je uslov koji je retko koje romsko dete u hraniteljskoj porodici moglo da ispuni. Usled toga, ova lica ostala su bez prava na socijalnu pomoć, medicinsku zaštitu i radne dozvole u Češkoj.

Ipak, treba istaći da je češka država izvršila više izmena svojih zakona kojima se reguliše sticanje državljanstva. Promenama zakonodavstva iz aprila 1996, omogućeno je da se od uslova neosuđivanosti u svakom konkretnom postupku odustane. Konačno, 1999. godine usvojene su izmene i dopune Zakona o sticanju češkog državljanstva⁸, kojim je sticanje češkog državljanstva i za ove kategorije lica olakšano, to jest, optiranje za češko državljanstvo više se ne uslovjava nikavim rokom, uz uslov da lice dokaže da je zaključno sa 31. decembrom 1992. godine imalo stalno prebivalište u Češkoj,

za šta su, osim prijave boravka, prihvaćena i druga dokazna sredstva. Problem, međutim, i dalje postoji zbog toga što različiti lokalni organi, nadležni u postupku sticanja državljanstva, ne smatraju sva dokazna sredstva dovoljnim, pa često odbacuju, odnosno ne primaju zahteve koje smatraju nepotpunim, što onemogućava zaštitu prava u drugostepenom postupku, koja bi bila moguća da je zahtev odbijen, odnosno da je o njemu meritorno odlučivano.

Venecuela

Pitanje izdavanja ličnih dokumenata u Venecueli tesno je povezano sa dolaskom na vlast Uga Čaveza 1998. godine. Naime, jedno od osnovnih obećanja njegove vlade bilo je rešavanje problema izborne krađe i (ne)mogućnosti glasanja na izborima. Jedna od svakako najuspešnijih inicijativa koje je Čavezova vlada preduzela jeste „Misija Identitet“. Ovaj socijalni program pokrenut je oktobra 2003. godine, a sprovodi se uz pomoć Nacionalne kancelarije za identifikaciju i imigraciju (ONIDEX). Formalni osnov za pokretanje Misije je sprovođenje člana 56. Ustava Venecuele, koji glasi:

„Svako lice ima pravo da besplatno bude upisano u matične knjige nakon rođenja i da dobije javne isprave koje predstavljaju dokaz njegovog biološkog identiteta, u skladu sa zakonom“.

U okviru Misije identitet milioni ljudi su dobili venezuelske lične karte i po prvi put, sva prava koja proizilaze iz činjenice da je neko državljanin Venecuele. Kampanja je sprovedena preko 84 regionalne kancelarije ONIDEX-a i 7 mobilnih jedinica. Misija Identitet bila je usmerena na populacije koje su istorijski bivale zanemarene, kao što su imigranti, ruralne zajednice i domorodačke narode. Prema zvaničnim podacima Misije, tokom druge faze kampanje, od 31.

oktobra 2005. do 17. jula 2006, preko 430.000 imigranata je naturalizovano, a gotovo 274.000 pripadnika domorodačkih naroda je dobilo lične karte.

Treba istaći da su uslovi za dobijanje ličnih dokumenata kako za građane Venecuele tako i za strance bili maksimalno pojednostavljeni. Tako naprimer se za strance tražilo da podnesu odgovarajući zahtev i original pasoša sa važećom vizom, ako ga poseduju.

Sjedinjene Američke Države

Iskustvo Sjedinjenih Američkih Država prevashodno se vezuje za ilegalne imigrante koji borave na njenoj teritoriji bez ikakvih dokumentata i samim tim su pravno nevidljivi sa stanovišta američkog pravnog sistema. Kako bi rešili ovu situaciju, počevši od 1986, vlasti su povremeno koristeći ustanovu amnestije, odnosno oprosta odgovornosti, davale mogućnost imigrantima da se prijave sa zahtevom za sticanje američkog državljanstva.

Amestija se može posmatrati kao neka vrsta federalne pomoći i nagrade za imigrante pomoću koje oni dobijaju pravo da zakonito borave na tlu Sjedinjenih Američkih Država. Vremenom je statistika pokazala da amnestije uvećavaju broj imigranata, budući da oni računaju da će biti obuhvaćeni nekim od talasa amnestije. Statistički podaci iz 2000. pokazuju da se oko sedamsto do osamsto hiljada imigranata godišnje naseli na teritoriju SAD- a.

Do sada je Kongres usvojio 7 amnestija. Na osnovu *Immigration and Reform Control Act* iz 1986, amnestirano je 2.7 miliona ilegalnih imigranata. Ovo pomilovanje odnosilo se na dve kategorije: lica koja su mogla da dokažu da su u kontinuitetu nezakonito boravila na teritoriji SAD-a od 1. januara 1982. godine i lica koja su radila kao radnici na poljopriv-

vrednim imanjima najmanje 90 dana između 1. maja 1985. godine i 1. maja 1986. godine. Ovim zakonom je poštrena i kontrola granica, ali i sama primena zakona kojim se reguliše pitanje ilegalnih imigranata.

Na osnovu člana 245(i) Zakona o amnestiji iz 1994, privremeno je amnestirano 578.000 ilegalnih imigranata. Dve kategorije ilegalnih imigranata su bile obuhvaćene ovom amnestijom: lica koje su nezakonito ušla na teritoriju SAD-a i lica koja su ušla sa vizom, ali su prekršila uslove boravke iz vize. Sva ova lica su imala pravo da do kraja 1997. godine podnesu zahtev za rešavanje njihovog pravnog statusa, ali je dopunama zakona iz 1997. ovaj rok dodatno produžen.

Na temelju *Nicaraguan Adjustment and Central American Relief Act (NACARA) Amnesty, 1997*, obezbeđena je amnestija za skoro milion ljudi iz Centralne Amerike. Davanje amestije ovim zakonom bio je politički motivisan akt budući da je njime predviđena amnestija za državljanje Nikaragve, Kube, Salvadora, Gvatelamale, ali i zemalja centralne i istočne Evrope. Prvobitno je ova amnestija trebalo da se odnosi samo na državljane Nikaragve, Salvadora i Kube, ali su zbog političkih pritisaka uključeni i državljeni iz bivših komunističkih zemalja. Prema ovom zakonu državljanima navedenih zemalja, kao i članovima njihovih porodica automatski je bio odobren status lica za zakonitim prebivalištem pod uslovom da podnesu zahtev zaključno sa 1. aprilom 2000.

Haitian Refugee Immigration Fairness Act Amnesty (HRI-FA), 1998, poslužio je kao pravni osnov za amnestiju 125.000 ilegalnih imigranata sa Haitia. Ovim zakonom predviđena je amnestija za Haićane koji su nezakonito boravili na teritoriji SAD-a. Na osnovu ovog zakona ova lica, i članovi njihovih porodica koja su bila na tlu SAD-a od decembra 1995, imala su pravo na stalno boravište pod uslovom da podnesu zahtev do 1. aprila 2000.

Na osnovu tzv. *Late Amnesty* iz 2000, obezbeđena je amnestija za ilegalne imigrante koji nisu ostvarili prava po zakonu iz 1986, i to za oko 400 000 ovih lica. Ovom „Zakasnelom amnestijom“ iz 2000. dozvoljeno je svim ilegalnim imigrantima, koji su bili stranke u postupcima u kojima su tvrdili da su bili ilegalni imigranti pre 1982. i da su ispunjavali uslove za amnestiju predviđene Zakonom iz 1986. godine (IRCA), ali su njihovi zahtevi iz nekog razloga bili odbijeni, da podnesu zahtev za regulisanje svog statusa.

LIFE Act Amnesty, 2000, omogućio je ponovnu primenu člana 245 (i) za oko 900.000 ilegalnih imigranata i to za period od januara do aprila 2001. Trenutno se čeka na usvajanje još nekoliko zakona kojima će biti data amnestija određenim kategorijama stanovništva. Očekuje se da će se ove buduće amnestije odnositi na radnike na poljoprivrednim imanjima.

MODEL ZAKONA O POSTUPKU PRIZNAVANJA PRAVNOG SUBJEKTIVITETA

OSNOVNE ODREDBE

Poglavlje I

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se ostvarivanje prava na priznavanje pravnog subjektiviteta lica čiji pravni subjektivitet nije priznat, postupak naknadnog upisa činjenice rođenja i postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja pred nadležnim sudom, prekršajna odgovornost za nepoštovanje odredbi ovog zakona, kao i nadzor nad primenom zakona.

Pravo na priznavanje pravnog subjektiviteta

Član 2.

(1)Svako ima pravo na priznavanje pravnog subjektiviteta u postupku pred nadležnim organom javne vlasti.

(2)Postupak priznavanja pravnog subjektiviteta je hitan.

Postupak priznavanja pravnog subjektiviteta

Član 3.

(1)Lice čiji pravni subjektivitet nije priznat upisom u matičnu knjigu rođenih, ostvaruje pravo na priznanje pravnog

subjektiviteta u postupku naknadnog upisa činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih (dalje: naknadni upis), u skladu sa odredbama ovog zakona.

(2) Lice čiji pravni subjektivitet nije priznat u postupku naknadnog upisa, ostvaruje pravo na priznanje pravnog subjektiviteta u postupku za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja pred nadležnim sudom, u skladu sa odredbama ovog zakona.

Činjenica rođenja
Član 4.

U postupku priznavanja pravnog subjektiviteta upisuje se činjenica rođenja, odnosno sastavlja isprava o činjenici rođenja, sa podacima o imenu i prezimenu, polu, godini i mestu rođenja lica.

POSTUPAK NAKNADNOG UPISA

Poglavlje II

Pokretanje postupka
Član 5.

Postupak naknadnog upisa pokreće se po zahtevu stranke ili po službenoj dužnosti opštinskog organa uprave nadležnog za poslove uprave, odnosno nadležnog organa uprave u pokrajini (dalje: nadležni organ).

Pokretanje postupka po službenoj dužnosti
Član 6.

Nadležni organ pokreće postupak naknadnog upisa po službenoj dužnosti na osnovu prijave o licu čiji pravni subjektivitet nije priznat (dalje: prijava), ili putem javnog saopštenja.

Prijava
Član 7.

(1) Prijavu nadležnom organu podnosi bez odlaganja, a najkasnije u roku od sedam dana nakon sticanja saznanja o licu čiji pravni subjektivitet nije priznat, zdravstvena ustanova, vaspitna, odnosno obrazovna ustanova, organ starateljstva, organ nadležan za unutrašnje poslove, kao i drugi organ javne vlasti na nivou lokalne samouprave, teritorijalne autonomije, odnosno Republike Srbije.

(2) Prijavu može podneti i organizacija koja se bavi ljudskim pravima, odnosno pravima lica čiji pravni subjektivitet nije priznat, kao i drugo lice.

(3) Prijava se podnosi u pisanoj formi ili usmeno na zapisku pred nadležnim organom.

Javno saopštenje
Član 8.

(1) Nadležni organ može javnim saopštenjem pokrenuti postupak naknadnog upisa prema većem broju lica čiji pravni subjektivitet nije priznat koja zajedno žive u istom naselju, bez obzira na to da li žive u privremenim ili trajnim objektima i da li na objektima u kojima žive postoji pravom priznato pravo svojine ili drugo pravo.

(2) Nadležni organ objavljuje javno saopštenje na oglasnoj tabli nadležnog organa, u javnom glasilu i u naselju u kome žive lica na koja se saopštenje odnosi.

Izlazak matičara na lice mesta
Član 9.

(1) Ako nadležni organ pokrene postupak javnim saopštenjem, dužan je da licima čiji pravni subjektivitet nije priznat obezbedi mogućnost naknadnog upisa u naselju u kome žive.

(2)U javnom saopštenju iz člana 8. ovog zakona, određuje se dan i vreme dolaska ovlašćenog radnika nadležnog organa- matičara (dalje: matičar) u naselje.

(3)Između objavljivanja javnog saopštenja iz člana 8. ovog zakona i dolaska matičara u naselje mora proteći najmanje sedam, a najviše četrnaest dana.

(4)Matičar ne može doći u naselje u nevreme.

Mesna nadležnost

Član 10.

(1)U postupku naknadnog upisa mesno je nadležan svaki stvarno nadležan organ na teritoriji Republike Srbije.

(2)Nadležni organ pokreće postupak naknadnog upisa po službenoj dužnosti za lica koja žive na matičnom području za koje je nadležan.

Skraćeni postupak

Član 11.

Činjenica rođenja lica iz člana 4. ovog zakona može se upisati u matičnu knjigu i ako u toku postupka podaci nisu potpuno utvrđeni ili su samo posredno utvrđeni izvedenim dokazima i tako učinjeni verovatnim.

Pravo na tumača

Član 12.

Nadležni organ obezbeđuje tumača stranci ili drugom učesniku u postupku naknadnog upisa koji ne zna jezik na kome se vodi postupak ili koji zbog invalidnosti nije u stanju da samostalno prati tok postupka.

Oslobađanje od troškova

Član 13.

(1)Stranka u postupku naknadnog upisa oslobođena je obaveze plaćanja troškova postupka.

(2) Troškovi izlaska matičara na lice mesta iz člana 9. stav 2. ovog Zakona isplaćuju se iz budžetskih sredstava nadležnog organa.

Shodna primena pravila drugih zakona
Član 14.

U pitanjima naknadnog upisa koja nisu regulisana odredbama ovog zakona, shodno se primenjuju pravila Zakona o matičnim knjigama.

POSTUPAK ZA SASTAVLJANJE ISPRAVE

Poglavlje III

Pokretanje postupka
Član 15.

Ako nadležni organ ne izvrši naknadni upis činjenice rođenja po pravilima upravnog postupka u skladu sa odredbama ovog zakona u roku od 60 dana od dana podnošenja zahteva ili prijave za upis, stranka može pokrenuti postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja pred nadležnim sudom.

Pravo na pokretanje postupka
Član 16.

(1) Postupak se pokreće predlogom lica čiji pravni subjektivitet nije priznat, drugog lica koje ima neposredni pravni interes, organa starateljstva, kao i organizacije koja se bavi ljudskim pravima, odnosno pravima lica čiji pravni subjektivitet nije priznat.

(2) Postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja je jednostranački.

Stvarna nadležnost

Član 17.

Sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja može se ostvariti u postupku pred redovnim sudom, prema pravilima po kojima redovni sudovi postupaju i odlučuju u vanparničnom postupku, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Mesna nadležnost

Član 18.

U postupku za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja mesno je nadležan svaki stvarno nadležan sud.

Sastav suda

Član 19.

U postupku za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja postupa sudija pojedinac.

Obaveza suda

Član 20.

(1) U toku celog postupka sud po službenoj dužnosti posebno vodi računa i preduzima mere radi zaštite prava i interesa maloletnih lica o kojima se roditelji ne staraju, kao i drugih lica koja nisu u mogućnosti da se sama brinu o zaštiti svojih prava i interesa.

(2) Kad se u postupku odlučuje o pravima i interesima maloletnih lica o kojima se roditelji ne staraju, sud obavešta organ starateljstva o pokretanju postupka.

Izjave

Član 21.

(1) Isprava kojom se potvrđuje činjenica rođenja sastavlja se na osnovu izjava predлагаča i dva punoletna svedoka čiji je identitet utvrđen javnim ispravama.

(2)U slučaju kada predlagač nije sposoban da dođe u sud ili kad za to postoje drugi opravdani razlozi sud može radi uzimanja izjava iz stava 1. ovog člana izaći na lice mesta.

Rešenje

Član 22.

(1)Odluka o sastavljanju isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja donosi se u obliku rešenja, u roku od 30 dana od dana podnošenja predloga.

(2)Sud sastavlja ispravu o činjenici rođenja sa podacima o imenu i prezimenu, polu i godini i mestu rođenja, koja predstavlja sastavni deo rešenja.

Žalba

Član 23.

Žalba protiv rešenja kojim se odbija predlog za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenice rođenja može se izjaviti u roku od osam dana od dana dostavljanja prepisa rešenja.

Obaveza dostavljanja rešenja

Član 24.

(1)Pravnosnažno rešenje o sastavljanju isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja bez odlaganja se dostavlja nadležnom organu iz člana 15. ovog zakona koji je bio dužan da izvrši naknadi upis činjenice rođenja.

(2)Nadležni organ iz stava 1. ovog člana dužan je da u roku od tri dana od prijema rešenja izvrši naknadni upis činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih.

Oslobađanje od troškova postupka

Član 25.

Postupak za sastavljanje isprave kojom se potvrđuje činjenica rođenja oslobođen je svih taksi i troškova.

KAZNENE ODREDBE

Odeljak IV

Prekršaji
Član 26.

(1) Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj odgovorno lice u nadležnom organu ako:

1. po prijavi ne pokrene postupak naknadnog upisa, protivno članu 6. ovog Zakona;

2. ako u roku od tri dana ne izvrši naknadni upis činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih, na osnovu rešenja o sastavljanju isprave, protivno članu 24. stav 2. ovog Zakona.

(2) Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj matičar ako ne izade na lice mesta u vreme koje je određeno u javnom saopštenju, protivno članu 9. stav 2. ovog Zakona.

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Odeljak V

Nadzor
Član 27.

(1) Nadzor nad sprovođenjem odredbi ovog zakona koje se odnose na postupak naknadnog upisa činjenice rođenja, vrši ministarstvo nadležno za državnu upravu i lokalnu samoupravu.

(2) Nadzor nad sprovođenjem odredbi ovog zakona koje se odnose na postupak za sastavljanje isprave kojom se po-

tvrđuje činjenica rođenja, vrši ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa.

Stupanje zakona na snagu
Član 28.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.15/.17(497.11)(094.5.041)

347.19(497.11)(094.5.041)

MODEL Zakona o postupku priznavanja pravnog subjektiviteta / Saša Gajin ... [et al.] ; urednik Saša Gajin.
– Beograd : Centar za unapređivanje pravnih studija,
2008 (Beograd : Dosije). – 39 str. ; 20 cm. – (Biblioteka
Reagovanja ; 12)

Tiraž 500. – Str. 7-12: Uvod / Saša Gajin. – Napomene i
bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7546-034-3

1. Гајин, Саша [автор] [автор додатног текста] [уредник]
а) Признање правног субјективитета

– Србија – Законски прописи

COBISS.SR-ID 148551692